

הצעה לפתרון בחינת הבגרות בספרות

30%

מועד קיץ תשפ"ד 2024

הפתרון נכתב על ידי חסיה ויזל

מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

פתרון בחינת הבגרות בספרות 30% - שאלון 8282

- פתרון הבחינה הוא בנקודות בלבד

פרק ראשון – שירה

1. השיר "נערה מן הקטמונים" מאת מירי בן שמחון

היחס של המשוררת לדעתי לנערה מן הקטמונים הוא יחס אמביוולנטי. מצד אחד היא מגלה הערכה כלפי עליזה ואפילו חמלה, אך מצד שני היא מבקרת את דמותה וכותבת עליה באופן אירוני.

דוגמאות להערכה לדמותה הן בתיאור סטייתה של עליזה מהנורמות המקובלות בסביבתה "מידי פעם יש לה התפרצויות, אבל **בצדק**...", בתיאור חריצותה הרבה הן בעבודה "היא כתבנית ומספיקה 120 מילים בדקה..." והן בבית דרך מוטיב הניקיון "מכבסת את בגדיה...תדיח ריצפה..." ודרך מוטיב הנראות שמצביע על דבקותה במטרה שלה להיראות נערה ראויה לשידוך. המשוררת גם חומלה עליה כשהיא מתארת את מצב משפחתה "אמא שלה מתה מהתקף לב כשהיתה קטנה ואבא שלה שרת..." ואת נסיונותיה להתעלות על כך ולדאוג לעצמה.

דוגמאות לביקורת כלפי הדמות שמייצגת עליזה אלפנדרי הן בראש ובראשונה בכותרת השיר "נערה מן הקטמונים". לשיר לא קוראים על שם הדמות הראשית המדוברת, עליזה אלפנדרי, אלא שם כללי שמאפיין כנראה את כל הנערות מהמוצא המרוקאי שגרות בשכונת הקטמונים בירושלים. ביקורת נגד תקרת הזכוכית הנמוכה וסגירת עולי המזרח בשכונות נחשלות. עיקר הביקורת מופנית לדפוסים הנוקשים שעליה להשמע להם, לחברה המסורתית שדורשת עמידה בסטנדרטים ישנים ולא מודרניים: תפקיד האישה היא לנקות, לבלום את כעסיה, להיראות יפה "היא מתאימה את צבע החולצה לחצאית", ולמרות שלעליזה החטטים בפנים לא מפריעים היא חייבת לכסות אותם "היא לא שמה על החטטים בפנים היא שמה על זה שכבה עבה של "מייק אפ". השימוש בלשון נופל על לשון בשילוב משלבי לשון מדגים את היכנעותה של עליזה לתכתיבים החברתיים. נשוא חלומותיה של עליזה הוא להינשא וללדת ילדים ולשם מכוונים חייה. היא לא שואפת ללמוד ולהשכיל או להגשים את עצמה בדרך מודרנית, היא נכנעת למוסכמות החברתיות "יום יבוא והמזל שלה יבוא גם כן יבוא בחור לעניין והיא תתחתן ותוליד ילדים שיגדלו בעזרת השם ויעריכו את אמא שלהם" זו פסגת מאווייה של עליזה. מוטיב הנראות מכוון לשם, היא צריכה שכולם יראו שהיא כלה ראויה "כל בוקר ב 7:30 רואים אותה בתחנה", או וכל השכונה רואה שהיא מבלה והשם שלה נשאר נקי". אחיה, נשוא הערצתה, הוא אדם שהתקדם בחיים והוא אכן לא שרת בבית ספר כאביה, אלא אחראי על השרתים באוניברסיטה, יש כאן מבע אירוני עצוב שמדבר על התקדמות של האח בסולם הכלכלי אך פחות בסולם החברתי, הוא עדיין לא חשב אלא מחלק תלושי משכורת לעובדיו.

עליזה בעיני המשוררת היא נערה שבוייה במוסכמות חברתיות לא מודרניות, המשוררת מרחמת עליה, מבינה אותה, מעריכה אותה אך כמובן מבקרת את חייה והשם שקיבלה עליה אף הוא מעיד על יחס המשוררת, שם אירוני.

4. סיפור על הסבתא מאת אריה סיוון

בשיר זה מעוצבים "הזמן שאבד" ו "אופיו הכפול של העבר".

הזמן שאבד מעוצב דרך שאלתו של הסב לנכדו, שאלה רטורית שמיד לאחריה הוא עונה על התשובה בעצמו. הסבא שואל "אתה רוצה לדעת מה היה פה פעם במקום הזה לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?" , שאלה שמתארת את ההווה שאותה מכיר הנכד, הווה של נוף אורבני, שיש בו כביש בתים ועצים ללא פרי. הסב מספר לו שפעם במקום הבתים היה חול "חול בתולי" מטפורה שמדברת על החלוצים שהגיעו לכאן לפני קום המדינה וישבו אותה. חוץ מחול בתולי היו עצי פרי (בניגוד להווה) "שקמה". וסבתו של הנכד היתה חלק מהחלוצות שישבו פה את השממה. הסבא מספר שהסבתא כחלק מדור החלוצות הגיעה לארץ מאידיאולוגיה ואהבה למקום "זוה הביא אותה להתיישב פה, במקום הזה".

אופיו הכפול של העבר מגיע בשיר זה במטפורה המרכזית: ציורי הציפורים. "וציפורים היו תוקעות מקוריהן בפרי הלא מוגן ומציצות מעל ראשה את ציורי המלחמה הנוראה מכל – המלחמה על שטח המחייה" סבתו החלוצה של הנמען בהגיעה לארץ ישראל היתה הולכת מתחת לעץ השקמה כשמעליה ציפורים מציצות "את ציורי המלחמה הנוראה מכל", המצב בארץ איננו מאפשר הליכה תמימה מתחת לעץ השקמה, יש כאן מלחמה על שטח המחייה בין היהודים לערבים. הסבתא שידעת זאת מספרת לעצמה סיפור אחר : היא לא שומעת ציורי מלחמה, אלא ציורים של ציפורים, "סימפוניות מופלאות", וחושבת שאולי זו המוסיקה של ה"שחר הבוקע מחדש" או אולי המוסיקה הזאת היא "לכבודה". כלומר, ההתעלמות של הסבתא מסבל העם האחר שהיה פה בארץ ונלחם עליה היא מוחלטת. המבע האירוני של המשורר "וסבתך עלמה תמה חשבה לפי תומה", הוא נסיון של המשורר לבקר את הסבתא שמייצגת את החלוצים והחלוצות, הם לא היו תמימים בכלל. הם השימו עצמם תמימים. זה צד אחד של העבר. צד שני של העבר מופיע בסוף השיר "זוה הביא אותה להתיישב פה, במקום הזה". המשורר מבין שהסבתא ככל הנראה היתה חייבת להתעלם מהצד השני שבמלחמה על הארץ, היא היתה חייבת להתעלם מרעשי המלחמה והסבל רק כדי לממש את רצונה וזכותה על הארץ.

לעבר ההתיישבותי כפילות: מצד אחד החלוצים מתוארים כחדורי מטרה וכאנשים לא מתחשבים באנשים האחרים שחיו פה לפני, אך מצד שני אי אפשר היה לכבוש את הארץ ולהיאבק על ההתיישבות בה אם היו מתחשבים במתיישבים האחרים.

9. מישהו לרוץ איתו מאת דויד גרוסמן

דמות שעוררה בי הזדהות היא דמותו של אסף. מדובר בנער בן 16, לא מקובל חברתית, עושה את רצונם של האחרים, מוכשר מאוד ומופנם. נער נורמטיבי שנמצא במערכת יחסים רעילה עם חבר ילדות, רועי, שכופה עליו נאמנות מוחלטת בניגוד לרצונו. אסף במהלך הסיפור עובר תהליך השתחררות, תהליך של התבגרות שהופכת אותו מנער מרצה וכנוע לנער נחוש, שהולך אחרי ליבו ומוכן להלחם כדי להשיג את רצונו.

אסף מתחיל את המסע בעקבות תמר בדרישה מהבוס שלו בעיריה לחפש את "בעל הכלב" דרך הכלב עצמו. זו משימה לא הגיונית אבל אסף הכנוע עושה זאת. הוא מצליח להגיע "לליבה" של דינקה הכלבה, הוא מבין אותה והיא רואה בו את האנושיות והטוב ולכן מתמסרת אליו. הוא עובר איתה תחנות בדרך ליעד ומתחנה לתחנה הוא מרגיש שדמותה של בעלת הכלבה, תמר, מוצאת חן בעיניה והוא מתאהב בדמותה ועושה הכל כדי להגיע אליה למרות כל הסיכונים והמהמורות (הוא שומע שהיא משתמשת בסמים, קונה סמים, נמצאת בחברה עבריינית ואפילו חושב שהיא מאוהבת בעלם בשם שי).

אסף מצליח לאורה של דמותה של תמר שנגלית אליו דרך המפגש שלו עם תיאדורה הנזירה, להבין שרועי מזיק לו ועליו לנתק את הקשר עימו. הוא עושה זאת בפועל ומסתכן באובדן מעמדו החברתי בבית הספר. לאחר שהוא לא נכנע לרצונו של רועי לתחבר עם דפי, הוא גם מתקן את העוול שהם עשו בסוף השנה למורה שלהם, הם כתבו כתובת מעליבה על קיר ביה"ס. אסף מוחק את הכתובת לאחר שהוא מסרב לדרישתו של רועי ואף מנתק לו את השיחה.

אסף מעורר בי הזדהות כי הוא נער רגיל. נער שעושה שינוי ונלחם על מה שחשוב לו. כשדינקה בסכנה, וחבורת פושעים בראשותו של הרצל רוצים לקחת אותה הוא אוזר אומץ ונלחם מולו, חוטף מכות איומות אך ממשיך להילחם למרות שידוע שיפסיד. אחרי ההפסד הכואב הוא מבקש "סיבוב נוסף" כדי לקבל את דינקה והעובדה הזאת מעוררת כנראה אצל הרצל העבריין רגש טוב והוא למרות שניצח במכות, נותן לו את דינקה.

אסף הוא גם זה שעוזר לתמר לגמול את שי מסמים במערה. הוא נשבה בדמותה ומסייע לה למרות שאין לו שום מחוייבות או הכרה אישית עימה ועם אחיה. אסף מוקף במשפחה תומכת ובקרנף, החבר הקודם של אחותו, שעוזרים לו מורלית בקשייו.

אסף הוא בהחלט "מישהו לרוץ איתו" במסע החיים. מתחשב, אוהב, נאמן, מסתכן ונחוש

דמות שעוררה בי דחייה היא כמובן פסח בית הלוי, העבריין הגדול ביותר בספר וראש "בית האומנים". פסח מנצל את מצוקתם של נערות ונערים חסרי בית, נערים ונערות מוכשרים בתחומי אומנות שונים הוא אוסף מהרחובות תוך הבטחה של הגנה ומקום מקלט עבורם והופך את חייהם ההרוסים ממילא לגיהנום ומנצל את פגיעותם. פסח מלווה ב"בולדוגים", בריונים שמצוותים לנערים ולנערות במופעי הרחוב שלהם, מעבידים אותם בשעות רבות של הופעות ברחבי הארץ, דואגים להציע להם סמים כדי לשלוט בהם באופן מירבי. במהלך ההופעות, "הבולדוגים" מכייסים את הקהל שנהנה מההופעה של הנערים והנערות. הוריו הזקנים של פסח אף הם מגוייסים למשימה, אביו שבקושי רואה או הולך נגרר אחרי האם התוקפנית והאכזרית והם מלקטים מהרחוב נערים ונערות מוכשרים ומביאים אותם למעון האומנים של פסח שאין שם אירוני כמו שם המעון. בית חולים נטוש, עם מזרנים מעופשים, עם אוכל דל ותנאי עבדות לכל דבר. אי אפשר לצאת מהמעון כי הוא מטיל אימה וקונס את הנערים והנערות בקנסות שונים שהם תמיד בסופו של דבר חייבים לו כסף ולא יכולים להשתחרר מעבדות זו. אין בו רחמים ויש בו אכזריות שבאה לידי ביטוי במיוחד בסוף הספר, כשהוא מגיע למערה של תמר שי ואסף ותופס את שי ומציע לו סמים תוך כדי השמעת איומים קשים לגבי גורלו. היחס אל שי לאורך הספר מצידו של פסח הוא אלים מאוד אך הסוף הוא נורא ביותר כי שי זה עתה יצא ממספר ימים של גמילה במערה והוא עדיין לא חזק ברצונותיו. לשמחתנו מזימתו של פסח לא יוצאת לאור וההצלה מגיעה בעזרת אדם הפוך לו בכל היבט, קרנף.